

6. "כי תשא" — עיכוב בזוגיות

בפרשה של היום יש עיכוב בהופעת הזוגיות. בין הזוג של "תרומה-תצוה", ובין הזוג של "ויקהל-פקודי", מופיעה פרשת "כי תשא", ש"מפוצצת" את הסדר. "כי תשא" היא מחוץ לסדר העקבי. הזוג "ויקהל-פקודי" מקביל ל"תרומה-תצוה". "תרומה-תצוה" הן הציווי של "ושכנתי בתוכם". "ויקהל-פקודי" הן הקיום של הציווי. ובאמצע יש פרשה מיוחדת הנראית כאילו מחוץ לחשבון המסודר וההרמוני. זהו חלק יחיד ומיוחד של "מכתב אלהים"³⁹ המגיע אלינו מן השמים, ויש ללמוד מזה.

7. מעשה העגל

מה הוא הדבר הכולט והמרכזי ביותר בפרשתנו? מעשה העגל. המעשה הנורא והאיום הזה הוא איזו התעכבות בדרך האלוהית שלנו ממצרים אל "הארץ אשר נשאתי את ידי"⁴⁰. ומתי נעשתה ה"חטאה הגדולה"⁴¹ הזאת? ביום חתונתנו. "ביום חתנתו וביום שמתת לבו"⁴² — "זה מתן תורה"⁴³. היא נעשתה "עד שהמלך במסבבו"⁴⁴ במעמד הר סיני. היה מצב של "אני לדורי ודודי ליי"⁴⁵, "וכל העם ראים את הקולת"⁴⁶. איזה אושר היה לנו, לכל האנושות כולה ולכל העולם כולו! ואחרי זמן קצר קרה בלכול נורא, ירידה, התבלבלות והתקטנות (— ולא משנה היאך נכנה זאת).

ידועים דברי קודשו של רבי יהודה הלוי שלא היתה כאן עבודה-זרה ממש⁴⁶, וכן נמצא בעוד כמה מקומות, כגון אצל ה"אור החיים" הקדוש⁴⁷. זה נראה כאילו עבודה-זרה⁴⁸ אבל יש הבדל דק מאוד, דק מן הדק. (ברמב"ם, בפרק הראשון של הלכות עבודה-זרה יש סקירה היסטורית של תולדות האמונה ובה הבחנות דקות). אבל אנחנו שייכים ל"ואתם הדבקים בד' אלהיכם"³², "אשרי העם שככה לו"⁴⁹, ולפי הערך שלנו זו תולשה נוראה, זו התעכבות בדרך. נשארנו תלויים באמצע, כפי שנמצא ב"אורות"⁵⁰. אנחנו איננו "שכחי אלהים"⁶, אנו בעלי זכרון גדולים ופה נעשינו מכולבלים, "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו"⁵¹. מתוך הרגשה זאת והתבלבלות זאת צריך למצוא את "אשר ילכו לפנינו"⁵¹. בתוך המהומה והתסבכות, נשאר אהרון, אח המנהיג, והם מתקבצים סביבו. משה רבינו עלה מעל העם שנשאר אומלל, עזוב ונבוך. זהו דבר אופייני מאוד שאהרון נשאר עם העם. "הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁵¹. את מי יש צורך לקרב? לא את הקרובים אלא את הרחוקים. אהרון שנשאר בתוך העם אומר: "פרקו נזמי הזהב אשר באוני נשיכם בניכם ובנתיכם והביאו אלי"⁵¹, ואני אעשה לכם איזו צורה. הוא מתחשב בהם: אל תתרגונו. לא היתה כאן עבודה-זרה חס וחלילה, אלא קוצר רוח ואי-סבלנות, ומתוך-כך חסרון אמונה ושייכות, חסרון שלמות בריאות חיים של: "ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כלכם היום"³². "צדיק באמונתו יחיה"⁵². מתוך "וכל העם ראים את הקולת"²⁵, בהתרוממות למרומי מרומים, — געשו העם כעין מיותמים, ורצו ממשות כדי להאחו בהם⁵³.

8. חולשה לדורות

התקטנות זו, לפי ערך הגדלות של "עם זו יציתי ליי"³⁸, היא חטאה גדולה, והתפוצצות לאותה שעה ולדורות עולם. מהכשלון הזה נמשכה חולשה לדורות. "וביום פקדי ופקדתי"⁵⁴ — מהתסבכות הנוראה הזו, נגרמת התבלבלות בסדר ההיסטוריה שלנו, התעככות בסדר אחיזתנו בארץ, כפי שנמצא בפרק קטן ב"אורות": "לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ-ישראל משלימות עם ישראל ומודות להם, כי שם ד' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרוממות, ולא היתה שום שיטת מלחמה נוהגת..."⁵⁵. כי שלמות הופעת עם ישראל היא רק בארץ-ישראל: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"⁵⁶.

גד. "ועתה הניחה לי", אר"א כו' מלמד שתפסו משה כו' כביכול כאדם שתופס כו' וא"ל רבש"ע אין אני מניחך עד שתמחול כו'. יסוד הדבר, שכאן נפגשה סתירה בהתחייבות חק ההנהגה, שמצד ישראל שכבר אבדו בזה הרבה מערכם עד שלא היו ראויים לאותה המעלה שכיוונה בהם ההנהגה האלהית היו ראויים לכליון, כדי שע"י זה ההעדר יבא עם שלם ומוכשר לאותו הטוב הראוי להיות לפי הכונה העליונה. אלא שמשרע"ה עמד בפרץ¹, וע"י כחו הגדול שהתאמץ להנהיגם ולרוממם גם משפל מצבם, עד לסוף שיזכו לבא להמעלה העליונה העתידה להם, דבר זה עיכב את המהלך שהי' ראוי לפי ההנהגה האלהית מצד עצמה וממילא אי אפשר שיבא עליהם כליון ח"ו, באשר יש להם תקוה להיות מתוקנים. והמשל יפה כאדם שתופס את חבירו כבגדו, שאם הי' רצון האדם חזק ומוסכם דוקא ללכת ולא להיות שוה בדעתו לדעת המעכבו, הי' אפשר לעזוב הבגד בידו. אמנם מה שהתעכב ע"י תפיסת הבגד הוא אות שכך הוא ג"כ רצון המעוכב, שע"י עיכובו של חבירו יתעכב. כמו כן ההשגחה האלהית הכינה גדולי העם, שאף בשעת הקלקלה היותר נוראה שראוי כבר מצד סדרי ההשגחה לבא לכלל תיקון של אנשים שלמים הראויים לבסוף לתכלית הטוב, שיגזר כליון חרוץ מצד העם שקלקל מעשיו הרבה עד שאי אפשר לו כלל שיתרומם כ"א שירד וישפל מטה מטה. אמנם כ"ז הוא רק מצד כללותו, אבל צדיק יסוד עולם², וע"י יחיד שנבחר להיות מעז לעתות בצרה³, שהוא יתקן את הכלל, שישובו להיות ראויים לבא לחפץ עליון שהוא תור אדם המעלה, יעוכב הסדר, ותחת כליון חרוץ יבא שטף צדקה⁴, ועל כיוצא בזה נאמר⁵ "ומלט הוא את העיר בזכמתו".

ס. ושמואל אמר, עד שמסר עצמו למיתה עליהם כו'. משרע"ה היתה תכלית נשגבה לחייו מצד עצמו ושלימותו גם זולת מצבם של ישראל, שע"כ הי' ראוי להעמיד ממנו אומה שלמה כישראל. אבל מפני אהבתו השלמה לישראל הסכים בעצמו שכל שלימותו לא תהי' כ"א להשתמש בהם לטובתן של ישראל ולא מצא לנפשו תכלית לחייו בלא ישראל. וכזה נוסף על מעלתן של ישראל גם אוחו חלק השלימות הגדול שהי' לו ע"ה מצד עצמו, שהי' גבוה מערכן של ישראל ונחשב ג"כ מצורף להם. ע"כ אע"פ שהי' ראוי מצד עצמו לחיות עוד, גם לעבור אל הארץ, אבל מתוך ששם עצמו מצורף לישראל, והם לא היו ראויים להנהגה נעלה כהנהגתו של משה כשיכנסו לארץ, ע"כ הי' דבר מוכרח שימות במדבר. וכ"ז בא לו מטהרת רצונו לטובתן של ישראל, וע"ז אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". כי לתורה ג"כ יש מעלה שהיא גבוהה מערכם של ישראל, שאינם יכולין עדיין לקבלה ויקבלוה לעתיד כאשר "לא יהי' עוד אור יקרות וקפאון" אלו סתרי תורה¹, כדברי חז"ל בפסחים². ומעלת משרע"ה מצד עצמו נערכת לפי ערך חלק הנעלה [ה]זה של התורה, אבל הוא ע"ה החליט שראוי שכל המציאות של השלימות המתגלה בעולם באופן היותר נעלה (ישחמש) [תשמש] לחשועתן של ישראל. ע"כ אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", יחס הספר לכתבתו ית' הוא מצד ערכו הנעלה הגבוה מערכם של ישראל. אם דוממות המדרגה תעכב שלא יוכל להיטיב לישראל, התרצה בהשפלת ערכו כדי שיוכל להפיק תשועתו, וגם נפילת ערך, "מיתה" תקרא לפי האמת.